

10. Penner L. A., Hagiwara N., Eggly S., Gaertner S. L., Albrecht T. L. & Dovidio J. F. Racial healthcare Disparities: A Social Psychological Analysis// European Review of Social Psychology. 2013. Vol.24. No.1. P. 70-122.
11. Рассказова Е.И., Иванова Т.Ю. Мотивационные модели поведения, связанного со здоровьем: проблема «разрыва» между намерением и действием. // Психология. Журнал Высшей школы экономики. 2015. Т. 12. № 1. -С.105-131.
12. Slater R., Selcuk E. A Social Psychological Perspective on the Links Between Close Relationships and Health. //Current Directions in Psychological Science. 2017. Vol. 26 (1). P.16-21.
13. Stroebe W. Social Psychology and Health/ Wolfgang Stroebe. 2nd ed. – Buckingham: Open University Press, 2000.
14. Taylor S. The Future of Social-Health Psychology: Prospects and Predictions//Social and Personality Psychology Compass. 2011. 5/5. P. 275-284.
15. Traci M., de Ridder D., Kentaro F. Self-regulation of Health Behavior: Social Psychological Approaches to Goal Setting and Goal Striving. // Health Psychology, Vol 32(5), May 2013. P. 487-498.

РЕЗЮМЕ

Маколада саломатлик ижтимоий психологиянинг таянч муаммолари сифатида қараб чиқилган. Саломатликка қадриятли муносабатнинг социал-психологик омилларини ўрганиш соғлом турмуш тарзига ўргатиш дастурларини ишлаб чиқиш учун муҳимлиги кўрсатилган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются ключевые проблемы социальной психологии здоровья. Показано, что изучение социально-психологических факторов ценностного отношения здоровья является важным для разработки программ обучения здоровому образу жизни.

SUMMARY

The key problems of social health psychology are considered in the article. It is shown that the study of social psychological factors of valuable attitude towards health is important for working out of health education programs.

БЎЛАЖАК ФИЗИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ МЕТОДИК ТАЙЁРГАРЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Г.Е.Карлыбаева - педагогика фанлари номзоди, доцент
Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

Таянч сўзлар: бўлажак физика ўқитувчилари, инновация, компетенция, таълим-тарбия жараёни, билим, кўникма ва малака.

Ключевые слова: будущие учителя физики, инновация, компетенция, учебно-воспитательный процесс.

Key words: future physics teachers, innovation, competence, educacational-process.

Бўлажак физика ўқитувчиларини методик шакллантириш педагогик таълим жараёнида амалга оширилади. Педагогик таълим жараёни эса бўлажак физика ўқитувчисининг ижодий, ахлокий, маънавий, жисмоний потенциални шакллантиришга йўналтирилганлиги билан шахсни маънавий шакллантиришда ижтимоийлик касб этади, яъни таълимни ижтимоийлаштириш кишининг ўз-ўзини англашга имкон яратади.

“Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси”да “... узлуксиз таълим тизимини янада такомиллаштириш йўлини давом эттириш, сифатли таълим хизматлари имкониятларини ошириш, меҳнат бозорининг замонавий эҳтиёжларига мувофиқ, юқори малакали кадрлар тайёрлаш сиёсатини давом эттириш” белгилаб берилди [1:25].

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, педагогика олий таълим муассасаларида талабаларнинг методик тайёргарлик фаолиятини янада такомиллаштиришнинг қуйидаги йўналишларини белгилаб олишимиз зарур:

- бўлажак физика ўқитувчиларининг методик тайёргарлик даражасини доимий равишда ошириб боришга эришиш мақсадида уларнинг назарий, илмий ва амалий тадқиқотлар, технологик тараққиёт ва ўқитилаётган касбий фанлар бўйича инновациялар, шунингдек, таълим жараёнини ташкил этишнинг замонавий методлари соҳасидаги сўнгги ютуқларни ўрганиб бориш;

- замонавий педагогик, инновацион ва ахборот-коммуникацион технологияларнинг сўнгги ютуқларини чуқур ўрганган ҳолда бевосита таълим жараёнига амалий татбиқ этиш асосида мутахассислик бўйича малака талабаларини доимий такомиллаштириб бориш;

- бўлажак физика ўқитувчиларининг илмий фаолиятини янада самарали ташкил этиш борасида маҳаллий ва хорижий илмий адабиётларни таҳлил қилишга ва илмий асослашга ўргатиш;

- малакавий амалиётни юқори савияда ўтказиш ва танланган объектларда битирув малакавий ишларни тажриба синовдан тўлоқанли бажарилишига эришиш орқали малакали педагоглар тайёрлаш [4].

Бўлажак физика ўқитувчилари келгусида ҳаёти давомида шахсий, ижтимоий, иқтисодий ва касбий муносабатларга киришиши, жамиятда ўз ўрнини эгаллаши, мазкур жараёнида дуч келадиган муаммоларнинг ечимини ҳал этиши, энг муҳими ўз соҳаси, касби бўйича рақобатбардош бўлиши учун зарур бўлган таянч компетенцияларга эга бўлиши лозим.

Касбий компетентликка мутахассис томонидан касбий фаолиятни амалга ошириш учун зарур бўлган билим, кўника ва малакаларининг эгалланиши ва амалда юқори даражада қўллай олинди.

Касбий компетентлик мутахассис томонидан алоҳида билим, малакаларининг эгалланишининггина эмас, балки ҳар бир мустақил йўналиш бўйича интегратив билимлар ва ҳаракатларнинг ўзлаштирилишини ҳам назарда тутди, шунингдек, компетенция мутахассислик билимларни доимо бойитиб бориш, янги ахборотларни ўрганиш, муҳим ижтимоий талабларни англай олиш, янги маълумотларни излаб топиш, уларни қайта ишлаш ва ўз фаолиятида қўллай билишни тақозо этади [2].

Таълим жараёнига физикадан компетенциявий ёндашувни татбиқ этиш орқали қуйидаги вазифаларни амалга ошириш лозим:

- давлатимизнинг келгусида жамият, фан, ишлаб чиқариш ва шахсни мустақил ҳаётдаги муаммоларни ҳал этишга қодир ёшларга бўлган ижтимоий эҳтиёжни қондириш мақсадида бўлажак физика ўқитувчиларининг ўзлаштирган билим, кўникма ва малакаларини янги қўлланмаган вазиятларда ижодий қўллашга ўргатиш;

- физика таълим мазмунини муаммоли ўқув вазиятларини яратиш орқали ўрганиш асосида бўлажак физика ўқитувчиларининг фан асосларини ўрганишга бўлган эҳтиёжларини қондириш, қизиқишларини ривожлантириш, шахсий сифатларини таркиб топтириш;

- бўлажак физика ўқитувчиларининг ўқув-билиш фаолиятини аниқ физик объектларга қаратиш ва мавжуд муаммоларни ҳал этишга ўргатиш орқали давлат таълим стандарти билан меъёрланган билим, кўникма ва малакаларини шакллантириш баробарида

бўлажак физика ўқитувчилари томонидан ижодий фаолият тажрибаларининг эгалланишига эришиш;

- бўлажак физика ўқитувчиларини аниқ амалий фаолиятга тайёргарлигини орттириш орқали касбга, ижодий фаолият тажрибаларини ривожлантириш натижасида фан йўналишига йўллаш;

- физикадан ўзлаштирилган илмий-назарий билимларни аниқ ва жараёнли муаммоли вазиятларда амалиётда қўллаш орқали бўлажак физика ўқитувчиларини мустақил ҳаётга тайёрлаш имконияти мавжуд.

Инсон тарбияси ва уни ташкил этиш муаммоли кишилик жамият тараққиётининг барча босқичларида мутафаккирлар, педагог, психолог, физиолог олимларнинг диққат марказида бўлиб келган. Тарбиянинг устуворлиги, биринчи навбатда, Шарқ мутафаккирлари томонидан яратилган таълимий, ахлоқий асарлар мисолида ёритилганини кўриш мумкин. Қомусий олимлардан Муҳаммад ал-Хоразмий, Абу Наср Форобий, Абу Райхон Беруний, Абу Али ибн Сино, Махмуд Кошғарий, Юсуф хос Ҳожиб, Аҳмад Югнакий, Алишер Навоий, Захриддин Мухаммад Бобур, Абдулла Авлоний ва бошқаларнинг комил инсон тарбияси ва унинг моҳияти ҳақидаги қарашлари ҳозир ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган.

Муҳаммад ал-Хоразмий ўзининг таълим-тарбияга оид қарашларида инсоннинг олий мақсадга эришиши, адолатли жамоа қуриши учун миллий урф-одатлар, анъаналар, қадриятлар воситасида тафаккурни шакллантириш, мантикий фикрлашни ривожлантириш лозим деган қонидани олға суради.

Абу Наср Форобий ўз асарларида таълим-тарбия, рағбат, танбех, ишонтириш, мажбурлаш, бахс, билим, малака ва кўникма каби педагогик тушунчаларга таъриф беради. Форобийга кўра, ўқитиш бу нафақат интеллектуал ривожланиш, балки умумий маънавий ривожланиш, жумладан, ахлоқий ривожланиш учун ҳам асосдир.

Бўлажак физика ўқитувчиси коммуникатив компетенцияни таркиб топтиришни назарда тутган ҳолда физика дарсларида таълим олувчиларнинг келгусида жамиятда мулоқатга киришиши учун зарур бўладиган оғзаки ва ёзма нутқни мукамал ўзлаштириши, ўз фикрини аниқ ва тушунарли баён этиш, дарслик ва кўшимча адабиётлардаги матн асосида мантикий кетма-кетликда саволлар тузиш, саволларга ёзма ва оғзаки жавоб ёзиш, ўз ўртоклари ва устозлари билан мулоқотда муомала маданияти меъёрларига амал қилиш, кичик гуруҳларда ишлаш жараёнида гуруҳ аъзоларининг фикрини ҳурмат қилган ҳолда ўз фикрини баён эта олиш, жамоавий ҳамкорликда ишлай олиш, ўзлаштирилган билим, кўникма ва малакаларига асосланган ҳолда ўз фикрини ҳимоя қилиш ва ишонтира олиш, дарсларда ташкил этиладиган ўқув бахслар ва турли зиддиятли вазиятларда ўз эҳтиросларини бошқариш, муаммо ва келишмовчиликларни ҳал этишда зарур бўлган қарорларни қабул қила олиш, ўз она тили билан бир қаторда хорижий тилларни ўзлаштиришга замин яратиш лозим.

Бўлажак физика ўқитувчиларида ахборот билан ишлаш компетенциясини таркиб топтириш мақсадида мавзуга оид ўқув ва видеофильмлардан фойдаланиши, кўшимча адабиётлар ва Интернет сайтларидан маълумотларни саралаш, шу асосда реферат, доклад ва тақдимот материалларини тайёрлаш юзасидан топшириқларни бериш орқали уларнинг илмий дунёқарашини кенгайтириши учун дарс, дарсдан ташқари ишлар ва экскурсиялардан самарали ва ўз ўрнида фойдаланиш зарур.

Бўлажак физика ўқитувчисининг шахс сифатида ўз-ўзини ривожлантириш компетенциясининг таркиб

топтириш мақсадида мустақил ишлар ва таълимга эътибор қаратиш, таълим олувчиларнинг ўз-ўзини баҳолаш учун мавзулар бўйича стандарт ва ностандарт тест топшириқлар базасини яратишни, таълим олувчилар билан ўтказиладиган маънавий дақиқаларида жисмоний, маънавий, рухий ва интеллектуал камолатга эришишга йўналтириш талаб этилади.

Бўлажак физика ўқитувчиларида умуммаданий компетенцияларни ривожлантириш учун онги ва қалбига миллий ва умуминсоний қадриятларни сингдириш орқали эстетик тарбияга эътибор қаратиш лозим.

Бўлажак физика ўқитувчиларида математик саводхонлик, фан ва техника янгиликларидан хабардор бўлиш ҳамда фойдаланиш компетенциясини таркиб топтиришда мустақил ва ижодий фикр юритиш кўникмаларини ривожлантириш мақсадида ҳисоблашга доир физик масалалар, ностандарт ўқув топшириқлари билан ишлашни йўлга қўйиш лозим [3].

Ушбу компетенцияларнинг барчасини таъминлашни бўлажак физика ўқитувчиларининг педагогик фаолиятини ташкил этиш, методик ўз-ўзини ривожлантиришга нисбатан масъулятни янада оширишга хизмат қилади. Пировард натижада юқори малакали кадрларни тайёрлаш ва салоҳиятини оширишга эришилади.

Бўлажак физика ўқитувчиларининг методик компетентлигини ривожлантириш жараёнларида натижавийликни таъминлаш учун қуйидаги шартларнинг бажарилиши шарт деб ҳисоблаймиз:

- бўлажак физика ўқитувчиларнинг билими, кўникма ва малакаси ҳақидаги фикрларига илмий ёндашиш;

- бўлажак физика ўқитувчиларида методик компетентлиликни ривожлантириш учун зарурий ва қулай шарт-шароитлар яратувчи ижодий муҳитни вужудга келтириш;

- методик компетентлиликни ривожлантириш жараёнларининг ўзаро боғлиқлиги ва алоқадорлигини инобатга олиш;

- бўлажак физика ўқитувчиларда методик компетентлиликни ривожлантириш жараёнларига мураккаб инновацион педагогик тизим сифатида ёндашиш;

- методик компетентлиликни ривожлантириш жараёнларида бўлажак физика ўқитувчиларида ўз фаолияти самарадорлигини ўрганиш, таҳлил қилиш ва объектив баҳолаш (педагогик амалиётда) кўникмаларини шакллантирувчи рефлексив ёндашувни жорий этиш;

- методик компетентлиликни ривожлантириш жараёнларида шахсга йўналтирилган таъсири аҳамиятини ва ўзига хос хусусиятларини инобатга олиш.

Мазкур белгиланган шартларга ва юқорида келтирилган маълумотларга асосланиб айтишимиз мумкинки, бўлажак физика ўқитувчиларида методик компетентлиликнинг ривожлантириш динамикаси ёки ижобий муваффақиятга интилиши шаклланганлик даражаси бўйича баҳолаш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Хулоса қилиб айтганда, бўлажак физика ўқитувчиларида таянч, умумий ва фанга доир хусусий компетенцияларни таркиб топтириш муаммоси методик педагогик компетенцияларига аниқлик киритиш ва педагогик кадрларни тайёрлаш жараёнида компетенциявий ёндашув талаблари асосида ўқув курсларининг мазмунини янгилаш, шу асосда ўқитишни ташкил этиш ва бошқариш давр талаби саналади. Бу эса ўз навбатида, олий таълим муассасаларида таълим ва тарбия жараёнининг сифатли ташкил этилишини, малакали кадрлар тайёрлашда юксак самарадорликка эришишни кафолатлайди.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7-февралдаги ПФ-4947-сонли «Ўзбекистон Республикасини

- янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ни Фармони. –Т.: «Адолат». 2017. 25-б.
 2. Муслимов Н ва бошқалар. Педагогик компетентлик ва креативлик асослари. –Т.: «SANO-STANDART». 2015. 4-5 б.
 3. Толипова Ж.О Аниқ ва табиий фанларни ўқитишнинг замонавий методологияси: муаммо ва ечимлар мавзусидаги анжуман материаллари. –Т.: 2016. 18-б
 4. Шарипов Ш.С. Аниқ ва табиий фанларни ўқитишнинг замонавий методологияси: муаммо ва ечимлар мавзусидаги анжуман материаллари. –Т.: 2016. 10-б.

РЕЗЮМЕ

Олий таълим муассасаларида ўқув жараёни тизимли ташкил этиш - бўлажак физика ўқитувчиларининг методик компетентлигини оширишга, юқори малакали, меҳнат бозоридаги кучли рақобатга бардошли кадрларни тайёрлашда муҳим ўрин тутди. Ушбу мақолада малакали кадрлар тайёрлашда юксак самарадорликка эришиш учун таълим ва тарбия жараёни сифатли ташкил этилишининг долзарб масалалари келтирилган.

РЕЗЮМЕ

Системный организация учебного процесса высших образовательных заведениях - играет важную роль в подготовке высококвалифицированных конкурентно способных кадров на рынке труда, а также, повышения методической компетенций будущих учителей физики. В данной статье приводятся актуальные вопросы по организации высококачественного учебного и воспитательного процесса для достижения большой результативности подготовки высококвалифицированных кадров.

SUMMARY

Systemic organisation of the study process in higher educational institutions – plays great role in preparing high qualified competent specialists in job marketing and it also increases methodical competition of the future teachers of physics. This article gives actual issues of organization of excellent study process for achieving higher results in preparing higher qualified staff.

THE DEVELOPMENT OF THE READING CULTURE AMONG THE YOUTH

G.Kdirbaeva – a teacher, Doctor of Phd

A.Orazgalieva - student of the faculty of foreign languages

Nukus state pedagogical institute named after Ajiniyaz

Таянч сўзлар: китобхонлик, китобхонлик маданияти, синчиклаб ўқиш, интенсив ўқиш, бадиий адабиёт.

Ключевые слова: чтение, культура чтения, интенсивное чтение, начитанность, художественная литература.

Key words: reading, reading culture, intensive reading, extensive reading, literature.

Over the last twenty years the reading status, its role, the attitude of Uzbek society to it, as in many countries around the world, has changed dramatically. The decline of interest in reading is a worldwide trend of globalization of media and the rapid development of the entertainment industry, displacing reading and as a prestigious source of information and as a pleasant and prestigious form of leisure. The latest opinion of the population respondents show that not only pupils, but also among those categories of citizens who have higher education decreased interest in reading books significantly. With the appearance of electronic media begins a new era of neotribalism, "global village" when the world of a human will again become common, but this time only on a global level. Means of communication and information change, the way of thinking changes, behavior and forms of Association change too", conclude foreign scientists [1].

The problem of reading among students and young people is one of the urgent problems of our time [2]. Thus, We think reading should be encouraged. Reading is important because it empowers and emancipates the youth and books are the key to the world: both the real world and the fantasy world

Nowadays reading of students is in a state of ambiguous transformation (positive and negative), managed by among youth. Reading is important because it empowers and emancipates the youth Institute of higher education, socio cultural space, subjectivity of youth, the information revolution under the systemic transformation of the late 80-ies of XX – beginning of XXI c. [3].

Reading: According to the World Book Encyclopedia, reading is the act of getting meaning from printed or written words. According to Sentuwa reading is a learning skill which aids all other learning activities. In the context of this study, reading is the interpreting of meaning from printed words.

Reading culture: Developing a reading culture is an instrument for acquiring lifelong learning as noted by Mackenzie (2004), cited by Magara and Batambuze in 2005. This requires the ability to recognise access, evaluate and utilise information in the available literature or information materials. The ability to read and write alone cannot lead to a reading culture. Reading must play a significant role in a person's day-to-day life and become a

habit in order to constitute a reading culture. In the context of the study, reading culture refers to a way of life characterized by the habit of reading intensively and extensively.

There are different definitions of the concept "reading" in modern science. Foreign scientists give the following definition of reading: "Reading is a skill (habit, practice, memorization), work with printed text". This is the Western definition. Followers of this direction solve the problems of careful functional reading as a set of knowledge and skills to select, understand, and organize information. The Russian definition of reading is based on the spiritual and moral traditions, it does not deny the basic skills of literacy, but formulates the term a bit differently: "Reading is a creative recreation of written, communication with the author through the system of artistic means, it is the art of words, the ability to see beyond the word – image" [4].

Strategies to adopt the strength of the reading culture Libraries

In order to create sustained interest among pupils to extensive reading for leisure, school as well as within the community helps to create comfortable reading atmosphere. To encourage reading among the pupils all stakeholders should be involved, including teachers, parents, pupils and the community, who would all be trained to use the library, and this would create an environment that is conducive to reading.

Abidi (1991) asserted that the educational aims of the school library included the encouragement of a reading culture, the development of independent reading among the pupils and giving social training to young children. If librarians wanted pupils to read and know about their socio-economic and ethnic composition, they had to give pupils attractive and appropriate reading materials and a comfortable reading atmosphere different from that of the classroom. Pupils needed to be encouraged to read by arousing in them interest in books and other information media. Librarians must turn them into a book-minded young generation ready to receive and evaluate the information they come across. Libraries stimulated and developed interest in reading. Sangakeo (1999) suggested that the librarian should help develop among the readers a pleasant and positive attitude to-